

SLOŽENÉ TYPY A HODNOTY

PB161 PROGRAMOVÁNÍ V JAZYCE C++

Nikola Beneš

27. února 2024

Jmenné prostory

- umožňují lepší koexistenci různých knihoven
- mimo záběr předmětu

Jmenný prostor standardní knihovny `std`

- všechny typy, objekty, funkce standardní knihovny začínají `std::`

Musíme všude psát `std::`?

DIREKTIVA `using namespace` A DEKLARACE `using`

```
using std::cout;
// odteď můžeme psát jen cout
// ...
using namespace std;
// odteď můžeme psát všechno bez std::
```

- platnost do konce aktuálního bloku
  - pokud není uvnitř bloku, nekončí nikdy!

Doporučení a pravidla

- preferujte `using std::jmeno;` před `using namespace std;`
- **nikdy** nepište `using namespace std;` nebo `using std::jmeno;` do *hlavičkového souboru*, pokud to není uvnitř bloku (funkce)

SOUČINOVÉ TYPY

II

Součinnový typ $A \times B$

- hodnoty typu mají dvě složky
  - první je typu A
  - druhá je typu B

Obecněji: Součinnový typ $A_1 \times \dots \times A_n$

- hodnoty typu mají n složek
  - i . složka je typu A_i

Součinnové typy v C++

- bez pojmenování složek: `std::tuple`
- s pojmenováním složek (záznam): `struct`
- všechny složky stejného typu: `std::array`

`std::tuple< typy složek ... >`

- přístup k jednotlivým položkám `std::get<INDEX>(t)`
  - `INDEX` je číselný literál (0, 1, 2, ...)
  - výsledkem je *l-hodnota*, je-li `t` *l-hodnota* (tedy do ní můžeme přiřadit)

`std::pair< typ1, typ2 >`

- dvojice, chová se jako `std::tuple` se dvěma položkami
- dědictví staršího C++;
občas v návratových hodnotách knihovních funkcí
- (navíc přístup k položkám pomocí `p.first`, `p.second`)

Inicializace

- deklarace bez inicializace: všechny složky jsou inicializovány
  - jednoduché typy na „nulu“ (0, false, 0.0, ...)
  - složené typy jako = {} (uvidíme za chvíli)

- deklarace s inicializací:

```
std::tuple< typy ... > jméno = { hodnoty ... };
```

- hodnoty musí odpovídat typům (i počtem)

- deklarace s dedukcí typů složek:

```
std::tuple jméno = { hodnoty ... };
```

- inicializace kopií:

```
std::tuple< ... > jméno = jiná_ntice;
```

- nebo použijte **auto**

- podobně pro **std::pair**
- = před { se dá vynechat

Přiřazení

- `ntice1 = ntice2;` kopíruje jednotlivé položky
  - jako posloupnost přiřazení jednotlivých položek

Porovnávání

- `==`, `!=` po položkách
- `<`, `<=`, `>`, `>=` – lexikograficky
- funguje i pro ntice různých typů (ale stejné velikosti)

Rozbalení do existujících proměnných – `std::tie`

- obecněji libovolných *l-hodnot*
- `std::tie(proměnné ...)` = `ntice`;
- `std::tie` vytváří *ntici referencí*
- ignorování některých položek pomocí `std::ignore`

Rozbalení s novými jmény – *structured binding*

- `auto` [jména ...] = `ntice`; (kopie)
- `auto&` [jména ...] = `ntice`; (reference)
- `const auto&` [jména ...] = `ntice`; (ref. jen pro čtení)
- není možné specifikovat konkrétní typ

Klíčové slovo **struct**

- vytvoření vlastního datového typu
  - záznam (ntice s pojmenovanými položkami)
  - (může mít i metody apod.; uvidíme příště)
- syntax: **struct** jméno { deklarace položek ... };
  - definuje záznamový typ jméno
  - deklarace mohou mít i inicializaci
  - přístup k položkám pomocí . a jména položky¹

```
struct point {  
    double x, y;  
    int colour = -1;  
};  
point p1;  
p1.x = 1.0;
```

---

¹je-li p l-hodnota, pak i p.x je l-hodnota

Inicializace

- deklarace bez inicializace: **neinicializované položky**
  - pokud nemají inicializaci v definici typu
  - nebo pokud nejsou typu, který se vždy inicializuje (**std::tuple**, kontejnery – uvidíme za chvíli, ...)
- deklarace s inicializací: **typ jméno = { hodnoty ... };**
- od C++20 s pojmenováním položek **.položka = hodnota**
  - možno vynechat ty inicializované v definici
- inicializace = {}: inicializace položek „na nulu“ / jako = {}
  - pokud nemají inicializaci v definici typu
- inicializace kopií: **typ jméno = hodnota stejného typu**
  - nebo použijte **auto**

Přiřazení

- kopie jednotlivých položek

Rozbalení (structured binding)

- funguje i pro **struct**
- pořadí dané deklarací

`std::tie` pro **struct** nefunguje

Porovnávání pomocí `==`, `<`, apod.

- pro **struct** samo o sobě nefunguje
- ale umíme to vyřešit (příští přednáška)

`std::array< typ, počet položek >`

- počet položek musí být konstantní výraz (např. literál)
- typ musí být hodnotový (tj. ne reference)
- přístup k položkám pomocí [`index`]
  - *reference* na odpovídající položku
  - `index` mimo rozsah pole – nedefinované chování
- přístup k položkám s kontrolou mezí – `.at(index)`
  - `index` mimo rozsah pole způsobí vyhození výjimky
  - pomalejší

Poznámka: Máme i pole ve stylu C, ale preferujeme `std::array`.

Inicializace

- deklarace bez inicializace: **neinicializované položky**
  - pokud nejsou typu, který se vždy inicializuje

- deklarace s inicializací:

```
std::array< typ, počet > jméno = { hodnoty ... };
```

- vynechané hodnoty inicializovány „na nulu“ / jako = { }
  - zejména = { } takto inicializuje všechny položky
- deklarace s dedukcí typu a počtu položek:

```
std::array jméno = { hodnoty ... };
```
  - inicializace kopií: `typ jméno = hodnota stejného typu`
    - nebo použijte **auto**

Přiřazení

- kopie jednotlivých položek

Rozbalení (structured binding)

- funguje i pro `std::array`

`std::tie` pro `std::array` nefunguje

Porovnávání pomocí `==`, `<`, apod.

- funguje, lexikografické

Cyklus **for** po prvcích (*range-based*)

- **for** (typ jméno : výraz) příkaz
- výraz se musí vyhodnotit na něco *iterovatelného*
- hodnoty typu **std::array** jsou iterovatelné
  - (další uvidíme za chvíli)
- od C++20 můžeme přidat inicializaci

for (inicializace; typ jméno : výraz)

- hodnotový **typ**: vytváříme kopie položek
- **reference**: odkazujeme se na položky přímo
- **const** **reference**: jako reference, ale nesmíme položky měnit


```
typ{ hodnoty pro inicializaci ... }
```

- výraz, který znamená dočasnou hodnotu
- vznikne jako inicializací `typ tajné_jméno = { ... }`, ale
  - *není l-hodnota*
  - přestane existovat na konci příkazu²
- **typ** můžeme vynechat, je-li odvoditelný z kontextu
  - parametr ne-generické funkce
  - návratová hodnota funkce

---

²s nějakými výjimkami – více o životních cyklech hodnot později

Použití `const`

- `const` u jednotlivé položky znamená, že je jen pro čtení
  - `std::tuple<const int, double>`
  - `struct typ { const int i; double d; };`
- `const` u celého typu znamená neměnnost všech položek
  - jen „plytká“ – můžeme měnit odkazované hodnoty referencí (a ukazatelů, uvidíme později)

Alias pomocí deklarace `using`

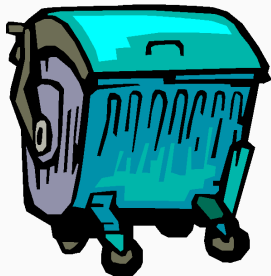
- jako `typedef` (možná znáte z C), ale s lepší syntaxí

```
using point = std::tuple<int, int>;
using circle = std::tuple<point, double>;
```

```
circle c = { { 0, 0 }, 3.14 };
```

KONTEJNERY

Sekvenční

- `std::vector` – dynamické pole (může se zvětšovat)
- (`std::deque`, `std::list`, `std::forward_list`)

Asociativní

- `std::set` – uspořádaná množina
- `std::map` – slovník, uspořádaný dle klíče
- varianty s opakováním: `std::multiset`, `std::multimap`
- (hashovací varianty: `unordered`)

Adaptéry

- `std::stack` – zásobník (LIFO)
- `std::queue` – fronta (FIFO)
- (`std::priority_queue`)

Iterátory

- reprezentují pozici v kontejneru nebo za *koncem kontejneru*
- používány ve funkcích/metodách standardní knihovny
  - některé návratové hodnoty
  - občas některé parametry
- je-li `it` iterátor, který není za *konec*, pak `*it` je reference na odpovídající prvek kontejneru
- dvojice iterátorů často znamená *polouzavřený interval* [*od*, *do*)
- chceme-li uložit iterátor do proměnné, hodí se **auto**

více o iterátorech později (v páté přednášce)

Společné operace

- inicializace, přiřazení, porovnávání pomocí `==` a `!=`
  - většinou i lexikografické porovnávání `<` apod.
- `empty()`, `size()`, `clear()`
- `swap()` – prohození obsahu s kontejnerem stejného typu
- `begin()` – iterátor na první prvek kontejneru
- `end()` – iterátor za *konec* kontejneru

Typické další operace

- přístup ke konkrétnímu prvku
  - `front()`, `back()`, indexování (`[]`), `at()`
- metody pro přidávání / odebírání prvků
- asociativní kontejnery: metody pro hledání

viz tabulku dole na <https://en.cppreference.com/w/cpp/container>

`std::vector< typ položek >`

- dynamické (zvětšující se) pole
- konstantní přidávání³ / odebírání prvků na konci
- pro většinu běžných použití jako seznam položek stejného typu
- má velikost a kapacitu; dosáhne-li velikost kapacity, další přidání prvku znamená realokaci a přesun položek

Inicializace

- deklarace bez inicializace: prázdné pole (velikost 0, kapacita 0)
- deklarace s inicializací, s dedukcí typu – jako `std::array`

---

³amortizovaně konstantní

Základní operace

- indexování: `[]` (bez kontroly mezí), `at()` (s kontrolou mezí)
- `push_back(hodnota)` přidání prvku na konec
  - varianta `emplace_back( parametry ... )` vytvoří hodnotu až uvnitř vektoru (inicializací pomocí parametrů)
- `pop_back()` odebrání z konce
  - `front()` / `back()` – reference na první / poslední prvek
- procházení po prvcích pomocí příkazu **for**

Další: <https://en.cppreference.com/w/cpp/container/vector>

- pozor na rozdíl mezi `resize()` a `reserve()`
  - to první mění velikost (nové prvky inicializovány „na nulu“)
  - to druhé mění kapacitu (typicky nepotřebujeme)

`std::vector<bool>`

- historický relikv, mnozí jej považují za omyl
- na rozdíl od všech ostatních instancí `std::vector` smí být implementován speciálně (typicky po bitech)
  - může porušovat některé vlastnosti kontejnerů
- indexování / dereference iterátoru může vracet speciální objekt (konvertovatelný na `bool`)
  - nemusí být možné mít referenci (`bool&`) na prvek

Poznámka: standardní knihovna obsahuje i statický bitový vektor (tj. fixní velikosti) – `std::bitset`.

Modifikace kontejneru, přes který se iteruje

- nebezpečná; potenciálně nedefinované chování
- proč? modifikace kontejneru může způsobit, že existující iterátory / reference na prvky uvnitř přestanou být platnými
  - u `std::vector` při realokaci, vkládání / mazání uprostřed
- uvnitř `for` cyklu po prvcích je schovaný iterátor

- další důsledky: **nedoporučujeme** dlouhodobé ukládání iterátorů / referencí na prvky kontejnerů

- pro podrobnosti čtěte dokumentaci
  - popis metod kontejnerů specifikuje, co se zneplatní
- přehledová tabulka na <https://en.cppreference.com/w/cpp/container>

`std::stack< typ > / std::queue< typ >`

- kontejnerové adaptéry (delegují operace na kontejner „uvnitř“)
  - implicitně `std::deque`, ale dá se změnit
- stejně pojmenované operace `push()`, `pop()`
  - LIFO pro zásobník, FIFO pro frontu
  - varianta `emplace()` – podobně jako u `std::vector`
- reference na vrchol zásobníku: `top()`
- reference na začátek / konec fronty: `front()` / `back()`

`std::set< typ >`

- prvky se neopakují
- prvky jsou uspořádané operátorem <
- prvky jsou nemodifikovatelné
  - reference na prvky jsou vždy `const`
- vkládání, mazání, hledání v $\mathcal{O}(\log n)$
  - (typická implementace: červenočerné stromy)

Inicializace

- podobně jako `std::vector`
- zadané prvky se seřadí a odstraní se duplikace

Základní operace

- vložení: `insert` vrací `std::pair<iterator, bool>`
  - iterátor na vložený (nebo už existující) prvek
  - `true`, pokud byl prvek vložen
  - varianta `emplace` (podobně jako u `std::vector`)
- mazání: `erase`
  - různé varianty (hodnota, iterátor, rozsah iterátorů)
  - varianta s hodnotou vrací počet smazaných prvků (0 nebo 1)
  - varianty s iterátory vrací iterátor na další prvek
- hledání:
  - `contains` vrací `bool`
  - `find` vrací iterátor na prvek nebo `end()`

Další: <https://en.cppreference.com/w/cpp/container/set>

`std::map< typ klíčů, typ hodnot >`

- mapuje klíče na hodnoty, uspořádání podle klíčů (<)
- klíče se nemohou opakovat, jsou neměnné
  - typ položek je `std::pair< const klíč, hodnota >`
- funguje podobně jako `std::set` (typicky stejná implementace)
  - vkládáme celé dvojice
  - hledáme, mažeme podle klíčů
- máme-li iterátor `it` na položku, pak
  - `it->first`⁴ je klíč
  - `it->second` je hodnota
  - nebo použijte rozbalení `auto& [k, v] = *it;`

---

⁴`a->b` je ekvivalentní `(*a).b`

Vkládání

- `insert` má jako parametr dvojici (klíč, hodnota)
  - pokud už klíč existuje, hodnota se nezmění
- `emplace` bere klíč, hodnotu jako dva parametry
- `insert_or_assign` má dva parametry jako `emplace`, mění hodnotu existujícímu klíči
- `try_emplace` má jako první parametr klíč, ostatní parametry se použijí k vytvoření hodnoty uvnitř slovníku

Operátor []

- „indexování“ klíčem
- pokud položka s klíčem neexistuje, *automaticky se vytvoří*
  - s inicializací „na nulu“ / jako = {}
  - proto není možné operátor [] použít, je-li slovník konstantní

```
wormhole[{ 0, 0 }] = { 1234, 5678 };
```

```
if (wormhole[{ 0, 7 }] == std::tuple{ 42, 17 }) {  
    std::cout << "Yes\n";  
}
```

Metoda at – při neexistujícím klíči selže (vyhodí výjimku)

- správné řešení v tomto případě je ale použití **find**

`std::multiset` / `std::multimap`

- fungují podobně jako `std::set` / `std::map`, ale dovolují opakování prvků / klíčů
- `find` může najít libovolný vyhovující prvek
- `equal_range` najde rozsah všech vyhovujících prvků
  - vrací dvojici iterátorů
(na první prvek rozsahu, za poslední prvek rozsahu)

`std::ranges::subrange`

- pohled (*view*) na rozsah prvků uvnitř kontejneru
- inicializován dvojicí iterátorů
  - na první prvek rozsahu
  - za poslední prvek rozsahu
- použití s cyklem `for` po prvcích

```
for (auto [from, to] = m.equal_range('x');
      auto& [k, v] :
          std::ranges::subrange{ from, to }) {
    v += 10;
}
```

„ochutnávka“ z knihovny `ranges`, více ve třetím bloku

I will, in fact, claim that the difference between a bad programmer and a good one is whether he considers his code or his data structures more important. Bad programmers worry about the code. Good programmers worry about data structures and their relationships. (Linus Torvalds)